

РЕЦЕНЗИЯ

от проф. д-р Магдалена Костова-Панайотова, Филологически факултет на Югозападен университет „Неофит Рилски“,

член на научно жури в конкурс за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по научна специалност 2.1 Филология - Руска литература и литература на народите на ОНД (Руска литература на XX - XXI век)

В конкурса за присъждане на образователната и научната степен „доктор“ по научната специалност Руска литература и литература на народите на ОНД, обявен от Софийския университет, участва единствен кандидат – Димо Димов. В конкурса за придобиване на научната степен “доктор” кандидатът участва с дисертационен труд на тема „**Пространството “град” в прозата на Йосиф Бродски** ” с общ обем 268 стр. и библиография от 133 заглавия.

Димо Димов определено има необичайна биография, която го представя като активен човек, който се занимава с широк спектър дейности: той е завършил бизнес-администрация, има две магистратури – едната културологично-историческа, а другата с насоченост към психологията. Занимава се успешно с фотография, визуални изкуства, пише и публикува разкази и есета, носител е на национални награди за кратка проза. Някой би казал, че това е твърде разностранно за сериозен литературен изследовател. Само по себе си обаче многообразието от дейности в случая с изследването на писател като Й. Бродски, сам занимавал се и работил в голям диапазон от дейности, е несъмнен плюс. Погледът на Димо Димов е нетрадиционен, може би поради това, че той идва в руската литература и чрез други изкуства.

Дисертантът има 8 публикации, една от които под печат, една в чужбина, което също е достатъчно като апробация на резултатите от изследването.

Структурата на дисертационния труд се състои от увод, четири глави и заключение. В увода са представени, следвайки традиционния за дисертационен труд модел - обекта, целите и задачите на изследването. Градът на Бродски тук е видян като вариант на традиционния петербургски мит по интерпретацията на Топоров, „реминесценция на изгубения рай и обект на доживотна носталгия“ (стр.6).

Изведени са и 5 задачи, като е уговорено използването на херменевтично-феноменологичен подход при анализа, което ни се струва съвсем уместно, но изисква обосновка, каквато в критическата литература съществува (вж напр. статии като: Ю. А. Говорухина И.Бродский как читатель. В: Сибирский филологический журнал. 2015. № 2; Лидия Кирсанова. Странничество в вещном мире (особенности поэтики и. Бродского), Ученые записки Забайкальского государственного университета., бр. 4, 2012 и др.)

След внесените поправки Глава Първа **Рецепцията на Бродски** има много по-ясна изразена завършеност и цялостност. Споменати са основните библиографски модели и източници, както по отношение на руски, европейски, така и български източници; цитирани са културоведски, краеведски, литературоведски изследвания, сборници с текстове от научни конференции, книги със спомени на съвременници, преводи. Докторантът е подходил съвестно и систематично в стремежа си да направи един библиографски обзор, който да даде отчетлива представа за новата критическа литература във връзка с изследваната тема по

отношение на този писател, който е прието да се смята за своеобразен свършек на ХХ век, но естетическия и поетическия му експеримент създава изключително плодотворна почва за новото разнообразие в литературата на ХХІ век. Отчетливо се очертава и литературното присъствие на Бродски в България.

Изводът на дисертанта, че „присъствието на Йосиф Бродски в българското литературно пространство е основно в областта на неговата есеистика, докато поетичните му творби са по-малко застъпени на фона на значимото наследство на писателя.“ (стр. 32) е само отчасти верен, доколкото се основава върху битуването на преводите на писателя в България през последните 30 години, които са предимно преводи на проза. Това обаче може да се каже за цялото преводно битие на новата руска литература. Известно е, че в през същите тези 30 години издателите в България като цяло предпочитат да публикуват романи или кратка проза, но не и поезия, която в годините на преход изглежда „непродаваема“. В същото време, ако в това „литературно присъствие“ се включат анализите и критиката на поезията на Бродски в България, ситуацията става различна.

Втората глава на дисертацията- **Бродски като личност и творец**- е интересна сама по себе си, разказана е леко и с приятен стил, систематизира факти от биографията, прави съпоставки, верни по отношение на връзките текст - интертекст, но за мен мястото ѝ в дисертацията продължава да звучи проблематично, особено по отношение на частта 2.1. **Формиране на творчески стил и литературно признание.** Смятам, че мястото ѝ е в отделна статия, в друг тип публикация, а не в рамките на дисертационния текст.

Истинският принос на текста идва с глава трета- **Поетика на пространството „град“** и особено с глава четвърта - **Метафизика на града в есетата на Бродски.** Очевидно е, че тези глави са основата на

дисертационния текст, неслучайно и като обем теса водещи. Тук дисертантът дефинира основни понятия, от които изхожда, което е полезно и спомага за осмислянето и подредеността на работните тези.

Използвани са голямо количество библиографски източници, които при това са осмислени, извлечени са най-характерните и работещи по отношение на текста на Димов идеи и символи, систематизирани са в определена класификация есетата на Бродски; интересни и новаторски са паралелите с Анциферов и Солженицин.

Ключови в тази част на дисертацията са съпоставките петербургски мит и петербургски текст, градът физическа реалност и литературна проекция, Петербург – Венеция, респективно мъжко-женското начало, сходството в символиката на двата града, класиката като лично съпреживяване (Толстой или Достоевски), родно (респ. роден дом)- чуждо и т.н.

Не мога да не спомена, че определено ми липсва контрапунктът на Манделщамовия Петербург, който е част от хипостазите на литературния град и съвсем закономерно би се вписал в дисертацията, още повече, че Димов твърди че „при изобразяването на града, Бродски следва традициите на акмеизма“ (стр.79), аналозиите и анализите обаче са авторово решение.

Стилът на текста прави много добро впечатление - литературните съпоставки се „леят“, основните тези са осмислени и защитени с подходящи примери, на места текстът звучи като изящно есе (използвам това сравнение изцяло в положителен план). Така звучи например частта за венецианския текст на Бродски.

Следвайки символиката на венецианския текст, паралелите между призрачните градове, градовете на маската (стр. 164), Димов извежда, че у Бродски „контурите на Венецианския образ следват паралела с Петербург чрез символиката на водата и времето“ (стр. 159).

Градът като изразител на метафизичното противопоставяне между добро и зло, свързващо звено между пространство и време, изразител на цивилизационни доминанти, по Л. Шестов, е видян в частта **4.4.1. Цивилизационният избор в дилемата „Иstanbul или Атина“**, която лично за мен бе особено интересна. Символните идеи са систематизирани по отношение на три вектора – „религия срещу рации“, „Изток – Запад“, имперското мислене при изобразяването на града.

Въпросът обаче за отношението към религията на Бродски е доста сложен и заслужава повече от няколко наброски и изказвания, които бележат себепологането в еврейството или политеизма (вж напр. есето „О Достоевском“, алманах „Russika- 81“, New York, 1982, Й. Бродский „Я всегда ощущал себе свободным...“ // „Студенческий меридиан“, № 10, 1989, с.49-51, изследванията на Зеев Бар-Селла- Бар-Селла З. Толкования на... // Двадцать два. 1982. N 23. С. 214-233. 24. Бар-Селла З. "Все цветы родства" // Двадцать два. 1984. N 37. С. 192-208, Куллэ, В. Любящий больше Текст. / В. Куллэ // Лит. обозрение. 1999.- №4.-С. 16и др.).

Метафоричното осмисляне на аналозите Петербург – Константинопол - Рим Димов разглежда в частта **Рим: градът, владетелят, статуята. И то е** пренесено по оста на времето, създайки „триединно цяло, израз на непреходността на класическите ценности и на водещата роля на имперското начало в образа на града.“(стр. 199)

Заклучението ясно и систематизирано извежда основните достижения на дисертационния текст, полагайки „матрица от семиотични значения, спрямо която са разгледани и съпоставени отделните елементи и черти на градското пространство“. (стр.201). Отчетливо са открити приносите на дисертацията.

Бих препоръчала на докторанта, когато подготвя текста за публикация, от която несъмнено има нужда, защото изследването е интересно и значимо, би могло да се използва и като учебно пособие за студенти, и не на последно място се чете леко и увлекателно, да отдели внимание на оформлението на цитатите и да изчисти неприети в цитирането изрази като „Бродски в Радышевский 1995“ или „Бродски в Полухина“, (стр. 49). От това текстът само би спечелил.

Като цяло представената дисертация заявява себе си като сериозно и задълбочено изследване по една недокрай разработена проблематика в българското литературоведско пространство като прозата на Й. Бродски. Подобно изследване би могло да бъде отправна точка за осмисляне на много въпроси, свързани с идеи и образи от прозата на писателя в творчеството на неговите литературни последователи в ХХІ век.

Трябва да отбележа, че прави впечатление добросъвестността и систематичността в анализирането на библиографията. Дисертантът умее да следва своите идеи, умело борави с източниците и не се отклонява от перспективата на основното изследователско търсене.

Авторефератът на дисертацията отразява точно и подробно съдържанието ѝ. Приносите са формулирани коректно и кореспондират с качествата на текста.

Заклучение

Изказаните по-горе съображения, взети в тяхната съвкупност, ми дават основание да оценя рецензирания труд като самостоятелно изследване с редицадостойнства.

Според Чл. 71. (1) от “Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“ “Рецензиите и становищата завършват с положителна или отрицателна оценка”. В този смисъл държа да подчертая, че

единственият кандидат в конкурса за присъждане на образователната и научна степен «доктор» по научна специалност 2.1 Филология - Руска литература и литература на народите на ОНД е представил научно изследване, което е приносно и значимо и говори за достатъчен научен потенциал.

Затова предлагам на научното жури да присъди научната и образователната степен „доктор” на Димо Димов.

Член на журито: .....

Проф. д-р Магдалена Костова-Панайотова

5 януари 2017г.

София